

Warszawa, 10 marca 2026 r.

Marek Miller

członek Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego

Opinia w sprawie petycji Naczelnej Rady Adwokackiej o podjęcie inicjatywy ustawodawczej mającej na celu zmianę przepisów prawa tj. ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze poprzez wprowadzenie możliwości tworzenia spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i prostej spółki akcyjnej, w której jedynymi udziałowcami są adwokaci, radcowie prawni, doradcy podatkowi, rzecznicy patentowi i prawnicy zagraniczni.

- I. Naczelna Rada Adwokacka zgłosiła petycję podjęcia inicjatywy ustawodawczej mającej na celu zmianę przepisów prawa tj. ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (zwaną dalej: „*Prawem o adwokaturze*”) poprzez wprowadzenie możliwości tworzenia spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i prostej spółki akcyjnej, w której jedynymi udziałowcami są adwokaci, radcowie prawni, doradcy podatkowi, rzecznicy patentowi i prawnicy zagraniczni. Do petycji został załączony projekt zmiany Prawa o adwokaturze z uzasadnieniem. Celem projektu jest rozszerzenie form wykonywania zawodu adwokata o spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością i prostą spółkę akcyjną, w której jedynymi wspólnikami lub akcjonariuszami są adwokaci, radcowie prawni, doradcy podatkowi, rzecznicy patentowi i prawnicy zagraniczni. Przewiduje się, że w takich spółkach członkami zarządu, dyrektorami, likwidatorami i członkami rad nadzorczych mogą być wyłącznie przedstawiciele wyżej wskazanych zawodów. Dla zapewnienia, że wspólnikami lub akcjonariuszami spółek będą jedynie osoby wykonujące wskazane zawody proponuje się rozwiązanie spółki w przypadku utraty przez któregokolwiek z nich prawa do wykonywania zawodu.
- II. Przechodząc do oceny propozycji projektu ustawy w pierwszej kolejności należy wskazać, że zasadniczym celem projektu jest rozszerzenie form wykonywania zawodu adwokata. Decyzja o rozszerzeniu form wykonywania zawodu przez adwokata ma charakter ustrojowy. Dotyczy ona bowiem zasad świadczenia pomocy prawnej, w tym udziału w wymiarze sprawiedliwości przez osoby wykonujące

zawód o charakterze regulowanym. Ocena słuszności takiej decyzji i sposobu jej wprowadzenia do obrotu prawnego powinna zostać dokonana przez właściwe organy, w tym Komisję Kodyfikacyjną Ustroju Sądownictwa i Prokuratury. Kwestie te wykraczają poza przedmiotem działalności Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego. Należy jednak zauważyć, że decyzja taka powinna uwzględniać szereg kwestii, które mają istotne znaczenie dla wykonywania zawodu prawniczego tj: tajemnica zawodowa, czy konflikt interesów, a w chwili obecnej nie są uregulowane w ustawach dotyczących wykonywania zawodów prawniczych w odniesieniu do sytuacji, w której pomoc prawna jest świadczona przez inne podmioty, niż osoby fizyczne.

- III. Natomiast we właściwości Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego mieści się pytanie o wpływ rozszerzenia możliwości wykonywania zawodu adwokata o spółki kapitałowe (wspólnikami których są wyłącznie osoby wykonujące wolne zawody prawnicze) na obrót cywilnoprawny. Jako założenie wstępne można przyjąć, że ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2024 r. 18 t.j. – zwana dalej: „*Ksh*”) przewiduje swobodę zakładania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i prostej spółki akcyjnej w każdym celu prawnie dopuszczalnym. Przepisy *Ksh* wprost nie kolidują więc z projektowanym rozszerzeniem form wykonywania zawodu adwokata. Natomiast głębsza analiza prowadzi do wskazania dwóch podstawowych zagrożeń, które mogłyby przemawiać przeciwko dopuszczeniu korzystania z tych form prowadzenia działalności adwokackiej. Po pierwsze, dotyczy to negatywnych skutków wyłączenia osobistej odpowiedzialności majątkowej adwokata wobec klienta. Po drugie, pozbawienia charakteru osobistej relacji pomiędzy adwokatem a klientem. Analiza zagrożenia pierwszego nie jest łatwa ponieważ zależy ona od konkretnej sytuacji faktycznej. Nie można bowiem przyjąć założenia, że osoby fizyczne są bardziej wypłacalne, niż osoby prawne. Okoliczność ta zależy w każdym przypadku od wielu czynników, w tym wysokości aktywów i pasywów firmy. Zatem rzeczywista sytuacja klienta prawniczej spółki kapitałowej nie musi być gorsza niż klienta osoby fizycznej. Należy zgodzić się z poglądem wyrażonym w uzasadnieniu projektu, że w obecnych czasach decydujące znaczenie może mieć nie tyle majątek usługodawcy w zakresie usług prawniczych co wartość sumy gwarancyjnej jego ubezpieczenia. Okoliczność ta osłabia znaczenie odpowiedzialności usługodawcy własnym majątkiem. Ponadto dane finansowe spółek kapitałowych są w pewnym

zakresie powszechnie dostępne w przeciwieństwie do tego rodzaju danych osób fizycznych. Klient ma więc większą możliwość zapoznania się ze stanem majątkowym kontrahenta działającego w formie spółki kapitałowej niż będącego osobą fizyczną. Mogą się również zdarzyć przypadki wykorzystywania zasłony kapitałowej do ograniczenia osobistej odpowiedzialności adwokata. Takie nadużycia powinny być zwalczane w ramach ochrony konsumentów i odpowiedzialności zawodowej adwokatów. Nie powinny one jednak prowadzić do wniosku, że w każdym przypadku kontraktowania ze spółką kapitałową sytuacja klienta będzie gorsza. Ponadto trudno odnaleźć w relacji cywilnoprawnej pomiędzy adwokatem a jego klientem cechę różniące te stosunki od innych usług, która nakazywałby objęcie klienta w tym stosunku szczególną ochroną przed niewypłacalnością usługodawcy. Należy również zwrócić uwagę, że ustawodawca już zdecydował się na zróżnicowanie odpowiedzialności adwokata działającego w formie spółki osobowej w stosunku do adwokata prowadzącego samodzielną działalność gospodarczą. Odpowiedzialność adwokata będącego wspólnikiem spółki osobowej może mieć charakter subsydiarny. Dodatkowo projekt ustawy przewiduje, że członkami zarządu spółek kapitałowych będą adwokaci zatem - w pewnych przypadkach – dojdzie do przełamania ich osobistej nieodpowiedzialności za zobowiązania spółki (art. 299 Ksh i 300¹³² Ksh).

- IV. Nie wydaje się również, aby jednoznacznym argumentem przeciwko dopuszczeniu prowadzenia działalności prawniczej w formie spółki kapitałowej była potrzeba zachowania osobistej relacji pomiędzy adwokatem a klientem. Przede wszystkim nie była to istotna racja dla ustawodawcy, gdy wprowadził dopuszczalność prowadzenia działalności prawniczej w formie spółek osobowych. W przypadku umów zawieranych ze spółkami osobowymi trudno mówić o szczególnej relacji zaufania pomiędzy adwokatem a klientem skoro stroną umowy jest spółka. Przyjmując więc należy, że nie jest to cecha immanentna wykonywania zawodu adwokata. Ponadto zachowanie wspomnianej relacji może nastąpić - zarówno w przypadku spółek osobowych jak i kapitałowych - poprzez zastrzeżenie umowne przewidujące wykonanie usługi poprzez konkretnego adwokata działającego w ramach struktury spółki. Istotnym elementem dla oceny dopuszczalności nowych form prowadzenia działalności adwokackiej jest także fakt, iż każdorazowo klient, udzielając pełnomocnictwa adwokatowi, nawiązuje relację z konkretnym adwokatem, niezależnie od tego, w jakiej formie on pracuje. Czy jest to zespół adwokacki, spółka

osobowa, czy planowana spółka kapitałowa – stosunek pełnomocnictwa (niezależny od stosunku kontraktowego, zlecenia) nawiązuje się bezpośrednio między adwokatem a jego klientem. Z tego tytułu adwokat podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej, która obowiązuje go niezależnie od formy wykonywania zawodu. Są to argumenty przemawiające za dopuszczeniem spółki kapitałowej jako jednej z form wykonywania zawodu adwokata.

- V. Należy zwrócić uwagę, że niezwykle skąpe są motywy proponowanej zmiany wskazane w uzasadnieniu projektu załączonym do petycji. W zasadzie podnosi się jedynie, że zachodzące na rynku procesy koncentracyjne skutkują powstaniem podmiotów o coraz większych dochodach. Powoduje to, że dla wyboru adwokata decydujące znaczenie ma suma gwarancyjna polisy ubezpieczeniowej, a nie osobisty majątek adwokata. Zdaniem projektodawcy do działalności w takich warunkach rynkowych lepiej dopasowaną formą prawną będą spółki kapitałowe. Takie uzasadnienie trudno uznać za przekonujące. Może ono nawet prowadzić do wniosku przeciwnego. Skoro bowiem rynek prawniczy jest w stanie się rozwijać korzystając z dotychczasowych form prawnych działalności to zasadne jest pytanie o potrzebę zmian. Nie jest również przekonujący argument o decydującym charakterze wysokości sumy gwarancyjnej polisy danego podmiotu. O dostępności do polis o wyższej sumie gwarancyjnej decydują przede wszystkim możliwości finansowe podmiotu a nie jego forma prawna.
- VI. Dla uzasadnienia rozszerzenia form prawnych działalności adwokatów decydujące znaczenie powinien mieć inny argument. Jak wskazano powyżej przyjęcie zakazu prowadzenia działalności przez adwokatów w formie spółki kapitałowej powinno mieć istotne uzasadnienie. Tymczasem trudno przesądzić o negatywnym wpływie takiej zmiany na obrót cywilnoprawny. Natomiast wychodząc poza prawo cywilne można stwierdzić, że taki zakaz jest również trudno uzasadnić w kontekście konstytucyjnej zasady wolności działalności gospodarczej. Ponadto utrzymywanie tego zakazu może mieć charakter dyskryminacyjny w związku z nieistnieniem takich ograniczeń w przypadku rzeczników patentowych. Jak się wydaje te argumenty bardziej przemawiają za proponowanym rozwiązaniem ustawowym. Ponadto przyjęcie takiego rozwiązania mogłoby być próbą zapobieżenia swoistego „wychodzenia” usług prawniczych spod nadzoru samorządów prawniczych. Dość powszechna praktyką rynkową jest bowiem kontrolowanie bezpośrednio lub

pośrednie spółek kapitałowych przez prawników. Podobnie na rynku prawniczym działają spółki kapitałowe współpracujące z adwokatami. Niewątpliwie uzasadnienie projektu powinno być uzupełnione o wskazane powyżej argumenty.

- VII. Niemniej jednak należy wskazać, że rozszerzenie formy prawnej prowadzenia działalności przez adwokatów będzie wymagało dodatkowej cywilistycznej analizy pozwalającej na określenie jaka ma być cywilnoprawna relacja adwokata z klientem w przypadku, gdy stroną umowy jest spółka kapitałowa. W szczególności zasadne jest rozważenie, czy uzasadnione jest wzmocnienie osobistej relacji klienta z adwokatem jakąś formą osobistej odpowiedzialności adwokata za wykonywane przez niego czynności.

Podsumowując: należy stwierdzić, że decyzja o rozszerzeniu formy prawnej wykonywania zawodu adwokata powinna być oceniona w pierwszej kolejności przez organy właściwe w kwestiach ustrojowych. Z punkty widzenia zakresu działalności Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego można wskazać, że takie rozszerzenie nie jest wykluczone. Jednak ocena Komisji może zostać wyrażona po decyzji właściwych organów konstytucyjnych o rozpoczęciu procesu legislacyjnego w tym przedmiocie i przygotowaniu projektu ustawy.